

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційну роботу Єрмак Галини Іванівни
на тему: «**Державна політика формування системи забезпечення
економічної безпеки бізнесу в Україні**»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 051 «Економіка»

1. Актуальність теми дослідження

Актуальність обраної теми дисертації Єрмак Галини Іванівни не викликає сумніву та визначається сукупністю безпекових, економічних та інституційних викликів, що супроводжують функціонування бізнесу в Україні в сучасних умовах. Державна політика формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу має бути спрямована на захист підприємництва від внутрішніх і зовнішніх загроз, створення сприятливого інвестиційного клімату та детінізацію економіки через регуляторні, правові та фінансові інструменти. Актуальність дослідження проблематики формування системи економічної безпеки бізнесу в Україні обумовлена необхідністю забезпечення функціонування та розвитку підприємництва в умовах безпрецедентних геополітичних, воєнних та системних криз. Бізнес функціонує в умовах в умовах постійних воєнних загроз, фізичного руйнування виробничої та критичної інфраструктури, порушення логістичних і виробничо-збутових ланцюгів, обмеження доступу до традиційних ринків, дефіциту трудових ресурсів, підвищення енергетичних, фінансових та кібернетичних ризиків, що потребує формування якісно нових механізмів державної підтримки, захисту й забезпечення стійкості суб'єктів бізнесу.

Економічна безпека бізнесу є фундаментом національної безпеки та макроекономічної стабільності будь-якої держави. В Україні ця проблематика набула екзистенційного значення у зв'язку з необхідністю одночасного забезпечення економічної стійкості в умовах війни та формування передумов для повоєнного відновлення. Сучасний етап розвитку вітчизняного підприємництва характеризується функціонуванням у правовому режимі воєнного стану, що генерує безпрецедентні виклики, які не мають аналогів у

сучасній світовій практиці. Забезпечення стійкості суб'єктів господарювання за таких умов потребує радикального переосмислення ролі держави у формуванні безпекоорієнтованого бізнес-середовища, створення принципово нової, адаптивної, дієвої системи підтримки підприємництва, та закласти правові й інституційні передумови для його подальшого інноваційного розвитку та успішної інтеграції в європейський економічний простір. Вищезазначене підтверджує актуальність та теоретичну і практичну значущість дисертації.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана у взаємозв'язку з тематикою науково-дослідної роботи Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка». У межах наукової теми «Моделювання динаміки соціально-економічного розвитку регіонів України» (номер державної реєстрації 012017101496, 2020–2024 рр.) авторкою поглиблено теоретичні та методичні засади формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні, узагальнено й систематизовано інструментарій державного впливу на формування безпекоорієнтованого бізнес-середовища, а також розроблено механізм дерегуляції підприємницької діяльності, що передбачає врахування рівня безпекових ризиків, потреб суб'єктів господарювання та необхідності адаптації державного регулювання до умов воєнного стану, повоєнного відновлення і євроінтеграційних перетворень.

3. Ступінь обґрунтованості положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Робота характеризується цілісною логікою викладення матеріалу, послідовністю наукового пошуку та узгодженістю між поставленою метою, визначеними завданнями, об'єктом і предметом дослідження та отриманими результатами. Обґрунтованість результатів забезпечується використанням сучасного економіко-математичного інструментарію, застосуванням

багатовимірних методів аналізу, кореляційного аналізу, методів багатокритеріального оцінювання та інструментів аналізу даних. Важливою перевагою роботи є поєднання теоретичних положень економічної науки з прикладними методами дослідження процесів формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні.

Практична значущість отриманих результатів є вагомою. Розроблені авторкою підходи та рекомендації можуть бути використані органами державної влади під час формування питань правової політики при розробці пропозицій, спрямованих на забезпечення відповідності законодавства України праву Європейського Союзу та міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, а також науковими установами, військовими адміністраціями, підприємствами та закладами вищої освіти при проведенні подальших досліджень і розробленні відповідних навчально-методичних матеріалів.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, є високим. Отримані результати логічно впливають із поставленої мети та визначених завдань дослідження, а їх обґрунтування базується на комплексному аналізі сучасних наукових підходів у розробленні науково-прикладних рекомендацій щодо державної політики формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні в умовах воєнних загроз, глобальної нестабільності, цифрової трансформації, повоєнного відновлення та євроінтеграційних перетворень.

Наукові положення, представлені на захист, вирізняється обґрунтованістю, відповідним чином представлені змістовно у висновках і рекомендаціях. Обґрунтованість та достовірність наукових положень, підтверджується використанням відповідної інформаційної бази: Укази Президента України; нормативно-правові акти Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, наукові праці у галузі економіки, нормативно-правові акти профільних міністерств і відомств, інформаційно-аналітичних дані Європейського Союзу,

матеріали Державної служби статистики України, власні аналітичні дослідження авторки.

Методологічну основу дисертаційного дослідження становить комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, використання яких забезпечило послідовне розв'язання поставлених наукових завдань. Авторкою застосовано методи аналізу, синтезу, узагальнення та систематизації для розвитку теоретичних положень щодо державної політики забезпечення економічної безпеки бізнесу; системний, структурно-функціональний та інституціональний підходи – для дослідження структури регуляторних процесів і взаємодії ключових суб'єктів безпекового середовища. Для оцінювання стану та тенденцій його розвитку використано статистичний, індикативний, інтегральний і експертний методи, а для ідентифікації загроз та обґрунтування стратегічних орієнтирів – PESTEL-аналіз, компаративний і стратегічний аналіз. Методи моделювання та матричного аналізу дали змогу сформулювати авторські моделі державної політики й механізму дерегуляції, а логічне узагальнення – сформулювати висновки та практичні рекомендації. Обраний методичний інструментарій є достатньо обґрунтованим і відповідає меті, завданням та логіці дисертаційної роботи.

Логічність викладу, послідовне отримання проміжних результатів та коректне застосування методичного інструментарію дослідження в сукупності засвідчують високий рівень обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків та рекомендацій дисертаційної роботи Єрмак Г.І.

4. Наукова новизна дослідження та одержаних результатів

Аналіз основних наукових результатів, висновків і рекомендацій, сформульованих Єрмак Г.І. у дослідженні, дає підстави стверджувати про достатній рівень їх достовірності та обґрунтованості. Положення, винесені авторкою у пункти наукової новизни, не викликають заперечень, а їхній рівень новизни визначений у відповідності з науковими напрацюваннями.

У процесі виконання дисертаційної роботи удосконалено: 1) механізм дерегуляції та формування безпекоорієнтованого бізнес-середовища в Україні, який передбачає впровадження диференційованої моделі дерегуляції, що ґрунтується на використанні індексу економічної доцільності дерегуляції бізнесу та матриці диференціації управлінських рішень за чотирма траєкторіями державного впливу (стабілізаційна підтримка, пріоритетна дерегуляція, сервісна цифрова лібералізація та регуляторна санація), що дозволяє враховувати рівень регуляторного навантаження, безпекову значимість галузей для національної економіки та потенціал розвитку бізнесу, а також забезпечує перехід до адаптивної моделі державного регулювання, спрямованої на формування стійкого безпекоорієнтованого бізнес-середовища в умовах воєнних викликів, повоєнного відновлення та євроінтеграційних трансформацій; 2) науково-методичний підхід до інтегрального оцінювання впливу державної політики на систему забезпечення економічної безпеки бізнесу, який ґрунтується на формуванні загального інтегрального індексу шляхом поєднання двох взаємопов'язаних аналітичних складових, а саме індикаторів інституційно-економічного середовища, що відображають якість врядування, корупційні загрози, захист прав власності, інноваційну спроможність і логістичну ефективність, та індикаторів бізнес-активності й ділових очікувань, що характеризують реакцію підприємницького сектору на зміну економічних, регуляторних та безпекових умов; 3) теоретичні засади регуляторних процесів формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу шляхом уточнення їх сутнісної характеристики та обґрунтування трирівневої структури, яка інтегрує нормативно-правову, інституційно-організаційну та економіко-управлінську підсистеми.

Подальшого розвитку у дисертаційній роботі набули: 1) концептуальні засади архітектоніки державної політики формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні, які синтезують системний, інституціональний та безпекоорієнтований підходи й відображають взаємозв'язок цілей, принципів, суб'єктів, об'єктів, рівнів, інструментів та

інституційного забезпечення державного впливу; 2) науковий підхід до імплементації міжнародного досвіду забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні, який передбачає диференційоване застосування зарубіжних практик відповідно до воєнних загроз, регіональних диспропорцій, ресурсних обмежень, євроінтеграційних вимог і пріоритетів повоєнного відновлення, та поєднує релевантні інструменти державної підтримки з безпековими потребами малого (мікрофінансування, спрощення процедур і консультаційний супровід), середнього (модернізація, експортна підтримка, інноваційний розвиток та енергоефективне оновлення) та великого бізнесу (страхування воєнних ризиків, резервне енергозабезпечення, логістична стійкість і захист критичної інфраструктури), і забезпечує підвищення стійкості, адаптивності та відновлювального потенціалу підприємницького сектору України; 3) стратегічні пріоритети державної політики формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу, які, на відміну від існуючих підходів, сформовані на основі поєднання результатів діагностики безпекового середовища, інтегрального оцінювання впливу державної політики та систематизації загроз економічній безпеці бізнесу.

5. Повнота викладення матеріалів дисертації в опублікованих працях, особистий внесок здобувача

Зміст дисертаційної роботи свідчить про комплексний системний характер дослідження. Наукові положення, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, одержані авторкою самостійно. Основні результати та положення дисертаційного дослідження опубліковані Єрмак Г.І. самостійно та у співавторстві в 17 наукових працях, з яких 1 стаття у виданні, що індексується в наукометричній базі даних Scopus, 4 статті у наукових фахових виданнях України, 12 тез доповідей у матеріалах міжнародних наукових та науково-практичних конференціях. Загальний обсяг публікацій – 6,34 друк. арк., з яких особисто авторці належить 4,99 друк. арк.

Публікації здобувачки відповідають вимогам пунктів 8, 9 Постанови Кабінету міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Анотація кваліфікаційної наукової праці Єрмак Г.І. повною мірою відображає основні положення та результати, що викладені у дисертації на здобуття наукового ступеня доктора філософії.

6. Апробація одержаних результатів

Основні положення та висновки дисертаційної роботи доповідались, обговорювались і отримали схвальну оцінку на міжнародних і вітчизняних науково-практичних конференціях, зокрема VI Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Фінанси, банківська система та страхування в Україні: стан, проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці», 2-3 березня 2023 р. (м. Дніпро), VII Міжнародній науково-практичній Інтернет-конференції «Економічна безпека: держава, регіон, підприємство», 17 травня 2023 р. (м. Полтава), V Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи», 23 листопада 2023 р. (м. Полтава), Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Молодіжна наука: інновації та глобальні виклики», 6 листопада 2024 р. (м. Полтава), Міжнародній науково-практичній конференції «Digital Economy and IT: Trends and Perspectives 2024», 28-29 листопада 2024 р. (м. Полтава), III Міжнародній науково-практичній конференції «Відновлення та модернізація економіки України: виклики, пріоритети, практики», 3 квітня 2025 року (м. Харків), IX Міжнародній науково-практичній конференції «Економічна безпека: держава, регіон, підприємство», 15 травня 2025 р. (м. Полтава), XVIII Міжнародній науково-практичній конференції «Світові тенденції та перспективи розвитку фінансової системи України», 22 травня 2025 р. (м. Київ), III Міжнародній науково-

практичній Інтернет-конференції «Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій», 5 червня 2025 р. (м. Полтава), International scientific and practical internet conference «Hundredth Economic and Legal Discussions. Series: Social Sciences and Humanities». September 25-26, 2025 (Opole, Poland), II Міжнародній науково-практичній конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Молодіжна наука: інновації та глобальні виклики», 7 листопада 2025 р. (м. Полтава), VII Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток фінансового ринку в Україні: загрози, проблеми та перспективи», 27 листопада 2025 р. (м. Полтава).

7. Теоретичне і практичне значення результатів дисертаційної роботи

Наукова цінність дослідження полягає у розвитку теоретичних положень, удосконаленні науково-методичних підходів та розробленні практичних рекомендацій щодо формування й реалізації державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні.

Результати дисертаційної роботи отримали практичне застосування у діяльності органів державної влади та суб'єктів господарювання, що підтверджується відповідними довідками про впровадження. Зокрема, науково-практичні результати дисертаційного дослідження апробовано та впроваджено у діяльність:

- Комітету Верховної Ради України з питань правової політики під час підготовки пропозицій, спрямованих на забезпечення відповідності законодавства України праву Європейського Союзу та міжнародно-правовим зобов'язанням України у сфері європейської інтеграції, зокрема щодо вдосконалення правового регулювання дозвільної системи у сфері господарської діяльності (довідка від 15 квітня 2026 р. № 105д9/72026/82454);

- Полтавської обласної військової адміністрації (довідка від 14 листопада 2025 р. № 9515/1/02-10), у діяльності якої використано запропонований автором механізм дерегуляції та формування безпекоорієнтованого бізнес-середовища, що передбачає спрощення дозвільних

процедур, удосконалення регуляторного середовища, зниження адміністративного навантаження на бізнес і запровадження прозорих механізмів взаємодії держави із суб'єктами господарювання;

– ПрАТ «ПОЕЗ-КЕРНЕЛ ГРУП», де використано наукові положення авторського підходу до систематизації загроз економічній безпеці бізнесу, що сприяло підвищенню своєчасності ідентифікації ризиків зовнішнього середовища та обґрунтованості управлінських рішень, спрямованих на зміцнення економічної безпеки підприємства. Практичне значення для підприємства мають також розроблені авторкою положення щодо формування архітектури стійкості бізнесу як багатоконтурної адаптивної системи. Запропоновані рекомендації використано для вдосконалення внутрішніх підходів до антикризового планування, підвищення адаптивності підприємства до зовнішніх шоків, оптимізації механізмів реагування на дестабілізаційні чинники та підтримання належного рівня економічної безпеки;

– ТОВ «Фірма «Сервістрозит»» (довідка від 17 березня 2026 р. № 17/03-1) під час удосконалення механізмів оперативного реагування на зовнішні та внутрішні дестабілізаційні чинники. Сформовані авторкою рекомендації використовуються як аналітична основа для зниження вразливості підприємства до зовнішніх шоків, оптимізації ресурсного забезпечення, мінімізації можливих втрат та збереження операційної ефективності в умовах зростання економічної і безпекової турбулентності.

Результати дисертаційного дослідження також впроваджено в освітній процес Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» та використано при викладанні навчальних дисциплін «Економіка бізнесу», «Управління економічними ризиками» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, а також дисциплін «Економічна безпекологія», «Теорія безпеки соціально-економічних систем», «Державне регулювання економіки в умовах євроінтеграції» для здобувачів третього (наукового) рівня вищої освіти (довідка від 26 лютого 2026 р. № 01-9/728).

8. Відсутність (наявність) порушення принципів академічної доброчесності

Дисертаційна робота є самостійно виконаною кваліфікаційною науковою працею. Наукові положення, розробки, висновки та рекомендації, що викладені дисертації та винесені на захист, отримані особисто здобувачкою. В дисертації мають місце посилання та джерела інформації щодо використання тверджень, розробок, відомостей, публічних даних тощо. За результатами аналізу дисертаційної роботи та публікацій авторки порушення академічної доброчесності не виявлено. Елементи фальсифікації чи фабрикації тексту в роботі Єрмак Г.І. відсутні. Авторка дисертації дотримується принципів і норм академічної доброчесності.

9. Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації

Поряд з позитивною оцінкою дослідження, за окремими положеннями, висновками та рекомендаціями, наведеними в дисертаційній роботі, слід виділити окремі зауваження та дискусійні моменти, які мають рекомендаційний характер та слугують підставою для наукової дискусії:

1. У першому розділі дисертаційної роботи, присвяченому теоретичним засадам формування державної політики у сфері економічної безпеки бізнесу, доцільно було б глибше розкрити трансформацію характеру та структури загроз під впливом форс-мажорних чинників воєнного періоду. Зокрема, більшої уваги потребує теоретичне осмислення впливу руйнування логістичних ланцюгів і виробничої інфраструктури, енергетичної нестабільності, кадрового дефіциту внаслідок мобілізації та міграційних процесів на стійкість і безперервність діяльності суб'єктів господарювання.

2. Авторкою у п. 1.1 обґрунтовано трирівневу структуру регуляторних процесів. Попри її достатню аргументованість дискусійним залишається питання критеріїв віднесення окремих інструментів державного впливу до тієї

чи іншої підсистеми, оскільки низка механізмів, зокрема дерегуляція, цифровізація адміністративних послуг, ризик-орієнтований нагляд або фінансова підтримка бізнесу, мають міжсистемний характер.

3. Позитивно слід оцінити висновок авторки щодо необхідності оновлення інституційних засад державної політики та посилення взаємодії між державними органами, бізнесом і громадськістю (п.п. 2.3). Разом із тим дисертаційне дослідження виграло б від більш детального опрацювання механізмів відшкодування втрат, що виникають у суб'єктів господарювання під впливом воєнних і кризових чинників.

4. На рисунку 3.3 представлено систему стратегічних пріоритетів державної політики, структуровану за макро-, мезо- та мікрорівнями. Водночас дискусійним видається склад суб'єктів, віднесених до мікрорівня. Доцільно було б уточнити, чи охоплює авторська модель домогосподарства як самостійних економічних агентів

5. У третьому розділі дисертаційної роботи доцільно було б ґрунтовніше розкрити вплив євроінтеграційних вимог на трансформацію системи економічної безпеки українського бізнесу. Зокрема, потребує поглиблення аналіз того, як норми та практики Європейського Союзу у сферах конкурентної політики, фінансового контролю, корпоративної прозорості та захисту прав інтелектуальної власності змінюють вимоги до внутрішніх механізмів безпеки підприємств.

10. Відповідність дисертації встановленим вимогам

Рецензована дисертаційна робота Єрмак Галини Іванівни є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено актуальне наукове завдання, що полягає у поглибленні теоретичних засад, удосконаленні методичних підходів та розробленні науково-прикладних рекомендацій щодо формування й реалізації державної політики забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні в умовах воєнних загроз, глобальної нестабільності, цифрової

трансформації, повоєнного відновлення та євроінтеграційних перетворень. Одержані результати характеризуються належним рівнем наукової новизни, теоретичної обґрунтованості та практичної значущості. Висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, є логічними, аргументованими та належним чином обґрунтованими результатами проведеного дослідження із застосуванням комплексу сучасних загальнонаукових і спеціальних методів, зокрема статистичного аналізу, інтегрального оцінювання, стратегічного аналізу та моделювання.

Поставленої у дисертаційній роботі мети досягнуто, а визначені завдання послідовно й у повному обсязі вирішено, що підтверджується отриманими науковими результатами та сформульованими висновками. Дисертація має логічну та послідовну структуру, характеризується належним взаємозв'язком теоретичних, методичних і прикладних положень, що свідчить про значний обсяг виконаної автором роботи як у теоретичному, так і практичному аспектах.

Вважаю, що за змістом, відповідністю спеціальності, рівнем наукової новизни, теоретичною та практичною значущістю одержаних результатів, ступенем обґрунтованості наукових положень і висновків, а також повнотою їх апробації та висвітлення у наукових публікаціях дисертаційна робота Єрмак Галини Іванівни на тему «Державна політика формування системи забезпечення економічної безпеки бізнесу в Україні» є цілісним і завершеним науковим дослідженням, що містить нові науково обґрунтовані результати та має вагоме теоретичне і прикладне значення для розвитку економічної науки й удосконалення державної політики у сфері забезпечення економічної безпеки бізнесу. Дисертація повністю відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (з наступними змінами) та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 р., а її авторка, Єрмак Галина Іванівна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент

д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, банківського
бізнесу та оподаткування

Національного університету «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»

Алла ДМИТРЕНКО

Підпис засвідчую.

Проректор з наукової роботи

Національного університету «Полтавська

Політехніка імені Юрія Кондратюка»

Олена СТЕПОВА